

Nr 329

Av fröken Ljungberg m. fl., om inrättande av en professur i kriminologi vid Stockholms universitet.

(Lika lydande med motion nr 395 i Andra kammaren)

Ökningen av brottsligheten gör det berättigat att beteckna brottsproblemet såsom ett av de viktigaste samhällsproblem man för närvarande har här i landet. Antalet brott mot strafflagen — fylleri och förgelseväckande beteende ej inräknade — har nästan fördubblats från år 1950 till år 1960. Största ökningen visar förmögenhetsbrotten, där motorfordonstillgreppen femdubblades, medan stölderna, rånen och häleribrotten tredubblades. Sådana brott som skadegörelse, otukt och misshandel har fördubblats, och även en rad andra allvarligare brott har visat en betydande ökning. Antalet personer, som övertygats om brott av så allvarlig karaktär att anteckning i straffregistret skett, visar också en fördubbling under dessa tio år. Karakteristiskt för denna utveckling är det förhållandet, att brottslingarna efter hand blivit yngre. Det kan sålunda anses definitivt fastslaget, att den högsta frekvensen av registrerade tillgreppsbrotslingar finns i åldersklasserna 13—16 år med 14-åringarna såsom de mest aktiva med mer än dubbelt så många registrerade per 1 000 personer i motsvarande årsklass som t. ex. 20-åringarna.

Från samhällets sida göres beaktansvärda försök att stävja denna olyckliga utveckling. Den förebyggande social- och kriminalpolitiska verksamhet, som igångsatts från barna- och ungdomsvårdens, polisens och olika organisationers sida, förtjänar att stödjas och utbyggas, samtidigt som det är nödvändigt att de reformprogram beträffande ingrepp mot och behandling av redan manifesta brottslingar som ligger till grund för den nya barnavårdslagen och den av riksdagen beslutade brottsbalken till fullo genomföres.

Det kan emellertid inte förnekas, att man saknar kunskaper om brottsligheten och dess orsaker samt om effekten av de kriminal- och socialpolitiska åtgärderna. Sådant kunskap torde på längre sikt i verkligheten vara en förutsättning för uppbyggandet av en realistisk kriminalpolitik. En väl utbyggd och omfattande kriminologisk forskning måste följaktligen anses vara ett mycket viktigt led i den kedja av samhällliga åtgärder som har till uppgift att stävja brottsligheten.

Mot bakgrunden av det som här framhållits måste man beklaga att Kungl. Maj:t än en gång har avslagit universitetskanslerns framställning om inrättandet av en professur i kriminologi vid Stockholms universitet.

Frågan om behovet av kriminologisk forskning och utbildning har väckts

vid en mångfald tillfällen under de senaste femton åren. På det andra nordiska kriminalistmötet i Stockholm 1947 framhöll samtliga i debatten deltagande kriminalister värdet av en fastare organiserad och i akademisk miljö förankrad forskning om brottslighetens etiologi och samhällsätgärdernas effektivitet. I de övriga nordiska länderna har man, som senare skall redovisas, dragit konsekvenserna av denna uppfattning. Endast i Sverige har man icke lyckats lösa frågan om hur den kriminologiska forskningen skall organiseras.

Riksdagens uppmärksamhet har vid en rad tillfällen fästs på detta angelägna upprustningsbehov, varför statsmakternas behandling av ärendet här bara skall rekapituleras i korthet.

Frågan om inrättandet av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola aktualiserades i det av juristutbildningskommittén år 1953 avgivna förslaget angående omläggningen av den juridiska utbildningen. Den 9 februari samma år interPELLERADE herr Munktell i andra kammaren om vilka åtgärder regeringen ämnade vidtaga för en vidgad forskning på kriminologiens område. Justitieministern svarade den 14 december, dock utan att komma med något mera bestämt besked om frågans lösning. År 1955 hemställde herr Näsgård m. fl. i motion nr 377 i första kammaren och herr Pettersson i Dahl m. fl. i motion nr 462 i andra kammaren om inrättandet av en kriminologi-professur. Samtliga tillfrågade remissinstanser, statistiska centralbyrån, kungl. socialstyrelsen, riksåklagarämbetet och strafflagberedningen, tillstyrkte förslaget. I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15 påpekades forskningens stora betydelse och att mycket talade för att ett genomförande av förslaget om inrättandet av en professur skulle medföra en avsevärd förbättring av orsaksforskningen. Man yrkade dock avslag på motionen under hänvisning till att Kungl. Maj:t i samband med propositionen om juristutbildningen skulle komma att behandla även denna professur.

År 1956 restes ånyo frågan i en rad motioner som berörde aktuella ungdomsproblem etc. Allmänna beredningsutskottet hänvisade i sitt utlåtande nr 22 till sitt föregående år avgivna svar.

På grundval av juristutbildningskommitténs år 1953 avgivna och av universitetskanslern överarbetade förslag avgav särskilda utredningsmän den 8 februari 1957 en promemoria i ärendet, i vilken föreslogs inrättandet av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola från och med budgetåret 1958/59. Detta förslag hade tillstyrkts av samtliga berörda remissinstanser.

Förslaget avsågs emellertid i proposition nr 86 till 1957 års riksdag angående omläggningen av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen.

Samma år hemställde fru Wallentheim m. fl. i motion i första kammaren nr 423 och herr Munktell m. fl. i motion i andra kammaren nr 539, att riksdagen måtte besluta om inrättandet av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola från och med budgetåret 1958/59 i enlighet med den av utredningsmännen utarbetade promemorian. Dessa motioner avstyrktes av

statsutskottet och avslogs av riksdagen. I sitt utlåtande understryker emellertid statsutskottet vikten av forskning och undervisning inom kriminologien samt förutsätter, att frågan snarast bringas till sin lösning.

Åren 1958 till 1961 har yrkandet om professuren varje år upptagits på universitetskanslerns förslag till inrättandet av nya tjänster vid Stockholms universitet men varje år konsekvent avslagits av vederbörande departementschef. Även dessa år har frågan ytterligare aktualiserats genom motioner som avstyrkts av statsutskottet, vilket hänvisat till sitt år 1957 avgivna utlåtande, och avslagits av riksdagen.

År 1960 inrättade statens råd för samhällsforskning en forskartjänst i kriminologi, som efter vederbörligt sakkunnigförfarande blev besatt under våren samma år och knöts till kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. I sitt äskande för budgetåret 1962/63 tillstyrkte universitetskanslern ånyo Stockholms universitets förslag om inrättandet av en professur i kriminologi och uttalade därvid bl. a. att denna forskartjänst nu synes böra ändras till en professur vid juridiska fakulteten i Stockholm. Förslaget biträdades icke av vederbörande departementschef.

I sina äskanden för budgetåret 1963/64 har Stockholms universitet ånyo hemställt om inrättandet av professuren, och universitetskanslern har tillstyrkt förslaget. I årets statsverksproposition har förslaget icke biträttts.

Som skäl för sitt avslag anför vederbörande departementschef, att kriminologien såsom vetenskap har en uppenbar anknytning till socialvetenskapliga och medicinska frågeställningar och att såväl ämnesinriktningen som fakultetstillhörigheten för den föreslagna professuren följaktligen ytterligare bör övervägas. Till detta kan anföras följande.

Att kriminologien är att hänföra till de s. k. beteendevetenskaperna torde vara obestridligt. I sin tidigare omnämnda promemoria av den 8 februari 1957 anför sålunda de av universitetskanslern tillkallade utredningsmännen att »den viktigaste forskningsuppgiften för den blivande professorn i kriminologi bör avse brottslighetens orsaker. Jämsides härmed torde hans forskning inriktas på olika behandlingsmetoder och deras effekt samt på frågan om brottets utbredning i samhället och dess utvecklingstendenser.» Härav framgår att överensstämmelse tycks råda mellan universitetsmyndigheternas och departementschefens uppfattning om ämnesinriktningen för den föreslagna professuren vad beträffar dess socialvetenskapliga aspekter. Beträffande frågan om förhållandet mellan medicin — främst psykiatri och socialmedicin — och kriminologi anför utredningsmännen, att sådan kriminologisk forskning som rör brottslighetens psykiatriska problemställningar delvis torde vara tillgodosedd genom den professur i rättspsykiatri, som finnes vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. Och vad beträffar socialmedicinen kan anföras, att professorer i ämnet numera finnes vid samtliga medicinska fakulteter (vid karolinska institutet från och med nästa budgetår). Det kan för övrigt påpekas att de medicinska synpunkterna på brottsligheten spelar en relativt underordnad roll för modern kriminologi, i och med att endast ett litet antal brottslingar företer någon sjukdoms-

bild. De data beträffande brottslighetens utveckling i Sverige, som inledningsvis redovisas i denna motion, kan sålunda knappast förklaras utifrån några medicinska teorier. Även om det givetvis vore önskvärt med en förstärkning av den medicinska kriminologien, är det dock i första hand kriminal-sociologisk och -psykologisk forskning jämte studier av olika behandlingsformers effekt som i dag får anses vara det mest angelägna.

Vad beträffar professurens fakultetstillhörighet kan man anföra flera skäl som talar för att den såsom föreslagits knytes till den juridiska fakulteten. För det första är det uppenbart, att det existerar ett nära samband mellan straff- och socialrätt samt kriminalpolitik å ena sidan och kriminologi å andra sidan. Man kan förmoda, att kriminologiska frågeställningar av omedelbart kriminalpolitiskt intresse också har lättare att vinna gehör inom en juridisk fakultet. Vad man i dagens läge önskar är väl inte endast en intensifierad grundforskning utan också en mer praktiskt inriktad kriminologisk forskning. Ett annat viktigt skäl är att en kriminalvetenskaplig institution redan existerar vid den juridiska fakulteten i Stockholm. Denna inrättades år 1959 under namnet kriminalvetenskapliga institutet och består av tre avdelningar: (a) avdelningen för klinisk och medicinsk kriminologi, (b) avdelningen för kriminalsociologi och (c) avdelningen för allmän kriminalvetenskap och kriminalpolitik. Institutet kunde utbyggas med en avdelning för behandlingsforskning. Direktionen utgöres av representanter för straffrätt, psykologi, sociologi och socialmedicin. Det kan sålunda anses vara en naturlig utveckling av det initiativ Stockholms universitet här har tagit att vidareutbygga denna institution genom inrättandet av en professur i kriminologi vid den juridiska fakulteten.

Som påpekats i 1962 års motion om denna professor finns det sedan flera år tillbaka kriminologiska institutioner vid de juridiska fakulteterna vid Oslos och Köpenhamns universitet. Såsom föreståndare för dessa fungerar professorerna i straffrätt och som närmast ansvariga för den kriminologiska forskningen docenter (motsvarande svenska preceptorstjänster) i kriminologi. Även vid den juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet har initiativ tagits för inrättande av en sådan institution. Det kan för övrigt anföras, att man överallt i Europa har samma ordning. Följande universitet har kriminologiska institutioner med tillhörande fasta tjänster vid sina juridiska fakulteter: Österrike (vid de juridiska fakulteterna i Graz och Wien), V. Tyskland (Berlin, Bonn, Freiburg, Hamburg, Kiel, Köln och Münster), Frankrike (Paris, Tours, Aix-en-Provence, Grenoble, Lille, Nancy, Poitiers, Strasbourg, Lyon och Bordeaux), Belgien (Louvain och Brüssel), Holland (Utrecht och Leiden) och Storbritannien (Cambridge). Av speciellt intresse är den holländska uppbyggnaden av institutionerna. I Utrecht och Leiden finns på varje plats fyra professorer i kriminalvetenskap, fördelade på en professur i vardera av ämnena straffrätt med generell kriminologi, kriminalsociologi, kriminalpsykiatri och -psykologi samt kriminalistik. I Utrecht finns dessutom en professur i ungdomskriminologi. Några principiella in-

vändningar mot att förlägga kriminologiprofessuren till en juridisk fakultet skulle således icke finnas.

Intresset för och behovet av en speciell akademisk utbildning i kriminologi har bl. a. resulterat i att det från studenterna vid den humanistiska fakulteten i Stockholm yrkats förslag om inrättandet av en licentiatgrad i kriminologi. Förslag till studieplan för sådan examen håller gemensamt på att utarbetas av representanter för såväl den samhällsvetenskapliga sektionen vid humanistiska fakulteten som den juridiska fakulteten. Avsikten är att göra denna studieplan gemensam för de båda fakulteterna.

Vad beträffar behovet av undervisning i kriminologi erinrar man även om att det enligt den nya studieordningen för jur. kand.-examen dels skall ges en allmän orientering i kriminologi för samtliga studerande, dels finnas möjlighet till specialisering i ämnet i samband med de tillämpade studierna.

I detta sammanhang kan påpekas att det inom kriminal- och ungdomsvården, polisväsendet, åklagarmyndigheten och nykterhetsvården föreligger ett ständigt ökande behov av personal med vidareutbildning i kriminologi, något som är en förutsättning för ett fullständigt genomförande av det kriminalpolitiska reformprogrammet. I och med att man efter hand fäster allt större vikt vid de förebyggande åtgärderna får de nämnda myndigheterna behov av personal med planläggande uppgifter som kräver kunskap om hur man på empirisk väg angriper problemen.

Man måste här ytterligare understryka vikten av vad som påpekades i föregående års motion, nämligen att Sverige fortfarande saknar möjlighet att på ett aktivt sätt deltaga i det nordiska kriminologiska samarbetet. När detta samarbete inleddes år 1960 var det under förutsättning av att det i varje land existerade en organiserad kriminologisk forskning. Då det i Sverige inte tycks vara möjligt att få till stånd någon sådan forskning utan inrättandet av en professur, talar även detta förhållande för att den begärda professuren beviljas. Härigenom skulle också samarbetet och kontakten med länder utanför Skandinavien underlättas. Utländska forskare med kännedom om vår reformvänliga kriminalpolitik har genom Nämnden för internationellt bistånd vid ett flertal tillfällen uttalat önskemål om att bedriva kriminologiska studier i Sverige, något som man tyvärr nu måste avråda dem ifrån på grund av avsaknaden av en fast organiserad forskningsinstitution.

Under hänvisning till det sagda får vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta om inrättande av en professur i kriminologi med tillhörande institution vid Stockholms universitet från och med budgetåret 1963/64 samt att ställa härför erforderliga medel till förfogande.

Stockholm den 25 januari 1963

Blenda Ljungberg

Yngve Möller

Per-Olof Hanson

Rolf Kaijser

Torsten Andersson

Ebon Andersson